

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven. Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját az **Ev. Órálló szerkesztőségére címére Rákoskeresztúr** Pest megye, kell küldeni. — A bel- és külmissióra vonatkozó közlemények **Scholtz Ödön** lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronmegye) küldendő. ☒ ☒ ☒ ☒

FELELŐS SZERKESZTŐ:
NOSZKÓ ISTVÁN
rákoskeresztúri lelkész.
Szerkesztő-helyettes:
NÁDASSY JÁNOS ny. lelkész.
Rákoskeresztúr.
☒ Főmunkatárs: ☒
SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkész.

A lap ára: Egész évre . . . . . 12 K
Félévre . . . . . 6 K
Negyedévre . . . . . 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
■ Hirdetés ára oldalanként 40 korona. ■

TARTALOMJEGYZÉK: Vezérecikk: Püspöki évi jelentés. — Cikkek: Visszhang a *Suum cuique* című cikkre.

Irta: Kovács István. — Iskoláink értesítői. Ismerteti dr. Szelényi Ödön. — **Belélet.** — **Pályázatok és hirdetések.**

Püspöki évi jelentés.

Előterjeszti Scholtz Gusztáv bánya ker. ev. püspök aszeptember hó 13-ik napján megnyitandó ker. rendes közgyűlésen.

„Ami a lefolyt közigazgatási évnél igen erősen kiemelkedő s egyházunkat igen közelről érdekelő eseménye volt, az tulajdonképen az egyházi élet határ- és hatáskörén kívül esett ugyan, de a forrásait s a szellemi irányát tekintve nemcsak hogy közelről érintett bennünket, hanem mintegy egyenesen hozzánk adresszált erős, öbresztő szózat, bölcs intelem, mely az élet nagy kiterjedésű rétegeire mutatva egy eddig kevésbé kultivált munkára, a belmisszió, az igazi lelkipásztori tevékenység behatóbb gyakorlására, szólit bennünket, még pedig azon komoly figyelemzetéssel, hogy ha a jövő fejleményeivel, a körülöttünk történő nagy életátalakulásokkal szemben a pozíciókat megtartani és hivatásunk lelki irányítói s vezetői továbbra is megmaradni akarunk, akkor azt az erőt, mely nekünk Isten kegyelme által s az evangéliumban adatott, hatványozott buzgósággal hirdetni az éle minden viszonyaiba bevinni és értékesíteni ne késlekedjünk!

Az esemény, amelyre célok az ez év folyamán lefolytatott országgyűlési kultuszvita, amelynek én azért tulajdonítok oly nagy jelentőséget ránk nézve, mert benne a közeljövő küzdelmeinek előjátékát látom s e küzdelem eredményének hatásától egyházunknak érdekeit elválasztani lehetetlennek tudom; amennyiben helyzeténél s hivatásánál fogva úgy egyéni, mint társadalmi szempontból e küzdelmekből a maga részét ki kell vennie.

A modern kor, amely mindenben újításra és gyökeres átalakításra törekszik amely az

életbe új eszmék és igazságok alapján új élete és új világnézetet teremtett; amely a lelkismeret tileg bizonyos tekintélyek által lenyűgözött embert szabaddá tenni óhajtja, s a *szabadgondolkodás* jelszava alatt sokszor a pozitív hit igazságait is támadja, a maga radikális valláserkölcsei, szociális politikai eszméitől várva a jobb kort, a boldogulást, ez jelentkezett a vitában, mint egyik küzdő fél. És mint minden jóhiszemű emberi törekvés, ez is hévvel, szenvedélylyel lép fel és az emberi jogok nevében heves támadást intéz minden ellen, ami őt rombolva-építő munkájában akadályozni, lelkiismereti szabadságát korlátok közé szorítani, vagy bizonyos történelmileg kifejlődött s megállapodott tekintélyekre való hivatkozással szabad mozgásától eltiltani akarja, különösen akkor és ott, ahol tulzott felekezeti-séggel áll szemben, és egyes középkori és régen tulhaladott nézeteket akar az életből kiküszöbölni.

E küzdelemben kiváltott eszméket és elveket mindnyájan ismerjük, azokkal bővebben foglalkoznom szükségtelen, de megjegyzem, hogy bár a modern kor egyes liberális eszméi nem egy tekintetben a mi egyházunk érdeke ellen is erős támadást intéznek, azért aggodalmaskodnunk nincs nagy okunk, addig míg az evangélium szabadságában állni fogunk, s a protestantizmus szabad vizsgálódás jogától, amely az igazság kutatásában a tudás legvégsőbb határáig terjed, magunkat megfosztani nem akarjuk. Mert vallom, hogy minden humánus és liberális eszme, mely a történelmi fejlődés folyamán támad, idővel salkájától megtisztulva, a Krisztus evangéliumának eszméivel és üdvigazságaival ellentétben nem állhat; különben ezek nem lehetnének — mint valljuk őket — örök érvényű isteni igazságok!

Szól a jelentés a modernizmus kinövéséről és a destruktív irányzatokról, melyekkel szemben a tridentinum szellemében tovább fejlődő kath. egyházban nem lehet és nem szabad szövetségest keresnünk. A liberális kath. világnak kell hozzánk nőnie, e szeretet evangéliumát megértenie, hogy életünk célja közös lehessen.

„De addig is nagy erőpróbája lesz a protestantizmusnak és abban egyedüli, de győzedelmes fegyvere leendő az igazi protestáns s így örökéletű evangéliumi elvek ereje és ennek az erőnek az életben való kifejtése és híveinek lelkébe való oly nemű átültetése, hogy az élő, ható életet szabályozó hatalom legyen!

Vajjon képesek leszünk-e erre? Lesz-e bennünk elég tudás és lelkesedés az Úrtól vett talentumok kellő kamatoztatására?!

Ezért részemről örömmel vettem, hogy a mult évi ker. közgyűlésünknek a theol. tanrendszer módosítása tárgyában hozott határozata, mely szerint javaslatunk oda irányult, hogy a módosított tandrendszer keretén belül eldiginél nagyobb súly helyeztessék a gyakorlati lelkész-képzésre, némileg érvényesült. A tanrendszer tervezetét az „Evang. Lap“ egész terjedelmében leköszölte és megjelent erre nézve két cikk is. Az egyik egyházkerületünk nagytudású és mélyen tisztelt felügyelőjétől dr. Zsilin-zky Mihály önagyméltóságától, a másik a lap szerkesztőjétől. Előre kijelentem, hogy e cikket tartalmával a tanrendszer módosítására nézve teljesen azonosítom magam, vagyis, hogy az ennek keretébe helyezett gyakorlati lelkészi képzést célzó tantárgyak nincsenek kellőleg érvényre juttatva az életre kevésbé fontos elméleti tantárgyakkal szemben.

Pedig ha a mult hiányait és a jövő követelményeit ismerve reformálunk, akkor tegyük azt alaposan, megfelelően annak, amit elérni kívánunk s tekintsük a legfőbb érvet, az életet, a hívőlelkek nagy szükségleteit. Mert annál, hogy lelkészeink nagy terjedelemben ismerjék pl. a bibliai népek minden irányu életét az eredeti vagy a legrégebbi források alapján, sokkal lényesebbnek tartom, ha arra kapnak kellő irányítást, hogy a mai ker. gyermekeit és annak lelkét a gondolat, érzés és akarat egész világával megismerjék és azt a tiszta evangéliumszerű vallás-erkölcsi alapon nevelni és megtartani képesek legyenek.

A mai minden irányú fejlődés és életnézet átalakulása mellett semmivel sem lehetne meggyőzőleg igazolni azt, hogy leendő lelkészek csak elmélettel kerüljenek ki az életre s a gyakorlatot ott szerezzék és hogy csak oly tudást raktározzanak el emlékezetükben, melyet a leg-

többje az életben csak felejt lassan-lassan, de hasznát nem veszi, mikor máskülönben oly sok az, amit a társadalom és az élet a lelkésztől megkíván. De különben is én a helyes igehirdetés titkát Pál apostol I. kor, II. rész s köv. v. ekkép olvasom: „Én azért, mikor tihozzátok mennék, Atyámfiak, nem mentem, hogy az Isten bizonyágtételét nagy ékesszólással és bölcseséggel hirdessem nektek, mert nem végeztem volt magamban egyebet, valamit tudni ti köztetek, hanem a Jézus Krisztust“, tehát nem a mély és sokoldalú tudással, tudományos exegezissel telített beszédet tartom helyesnek, de azt, amely az evangélium erejével kíván hatni; az életből fakad s életet fejleszt, melyet mindenki megért, mindenkit érdekel, mindenkit érint és mindenkit javít. De hogy a beszéd ily életerős legyen, természetesen ismét csak az kell, hogy a lelkész önmagában bírja forrását. Ezért mélyen tisztelt ker. közgyűlés, én ismét megújítom e tekintetben tavalyi indítványomat s kérem ebben a ker. támogatását, hogy t i tegyen felterjesztést az egyetemes közgyűléshez oly értelemben, hogy: a banyai ág. hitv. egyházkerület tekintettel arra, hogy a magyarországi ág. hitv. ev. ker. egyház theologiai főiskoláinak tanügyrendszere úgy, amint az, mint tervezet a nyilvánosságra hozatott, bár a gyakorlati lelkész-képzés szempontjából igen előnyös módosításokat mutat, de a célzott eredményt tekintve, azokat elegendőknek mégsem találja; azért újabb felterjesztést tesz az egyetemes közgyűléshez az iránt, hogy az új tanrendszer megállapításánál a gyakorlati tárgyak behatódott tanulmányozására nagyobb kört biztosítson, mint a hogy azt a tervezet kijelöli.

Nagy fontosságánál fogva a lelkész-képzés mellé helyezem a népoktatás ügyét. A protestantizmusnak elejétől fogva kiváló gondját képezte a népnevelés kérdésének helyes megoldása. A népiskola volt minden időben egyik hatalmas erőforrása, oszlopa. Ezért hozta érte azokat a nagy, a mi erőnket aránylag messze túlhaladó áldozatokat.

Igaz, hogy hovatovább iskoláink fentartása mind nagyobb és nagyobb terhet rak az egyes egyházközségekre. Valamikor iskoláinkkal vezető szerep a miénk volt, de a népoktatás ügyének az állam részéről való mind fokozottabb felkarolása és a kor igényeihez való fejlesztése már leszorított bennünket. Nem győzzük a versenyt az anyagiakkal, Nagyon sok az iskola, amely a törvényes követelményeknek meg nem felelvén, megintésben részesül. De azért bizonyos megnyugvással konstátálom, hogy népünk általában iskolájához való szeretetéből, ragaszkodásból nem

veszített, mert a legtöbb helyen igyekeznek erejének megfeszítésével is iskoláját megtartani s a szükséghez képest fejleszteni. Akad ugyan olyan egyház is, mely iskoláját erős indokok alapján a községnek, vagy államnak átadja.

E tekintetben különben a múlt évi egyetemes közgyűlés 94. p. a. hozott határozata értelmében oly irányu felhívást intéztem ker. egyházközségeihez, hogy az iskolák államosítása mindenkor csak a kerület jóváhagyása mellett lehetséges és felkértem az iskolaszékek elnökségeit, hogy ahol ez a kérdés felmerül, kövessenek el mindent, hogy a különböző törvényes államsegélyek igénybevételével iskolájukat megtarthassák.

Az ily államsegélyeket nem tartom veszélyesnek, amennyiben törvényen alapulnak és a mily jogot ezért az állami felügyelet magának biztosít, ugyanazt gyakorolja akkor is, ha azt nem vesszük igénybe. Igaz, hogy az államosításnál is mindenkor az egyház érdekeit szem előtt tartjuk és nem lehet tagadni, hogy ezekben az esetekben kívánságaink tekintetbe vétetnek.

Mindezt azonban nem azért említem, mintha a népoktatást illetőleg semmi tennivalót nem látnék szükségesnek. Sőt! Eppen arra akarok rámutatni, mi legyen itt a teendőnk.

Az iskolák jósága, kulturális és nevelő hatása első sorban a tanítótól függ. A tanító egyénisége, képzettsége, valláserkölcsei jelleme határozza meg az iskola minőségét, jellegét. És ez a lényeges. Ezt kell megmentenünk, biztosítanunk iskoláink számára. Erre pedig egyedüli mód, ha iskoláinkba nemcsak képesített tanítókat állítunk, de olyanokat, akik a protestantizmus talaján felnevelve, az evangélium igazságait, ev. egyházunk iránti meleg szeretetet és ragaszkodást lelkükben hordják s gyermekeiket ilyen irányban felnevelni képesek legyenek. Ilyen tanítókat csak mi nevelhetünk magunknak. — A püspöki jelentés itt a szarvasi tanítóképző fejlesztéséről szól, majd így folytatja:

„És most ezzel kapcsolatban szabadjon a főt. ker. közgyűlés figyelmét egy — véleményem szerint — igen nagy fontosságú dologra felhívnom. A múlt évi egyetemes közgyűlés 103. p. a. hozott határozatában egy ev. tanítónőképző-intézet felállításának eszméjét ajánlja a kerületek figyelmébe. Ez alapon felhívtam a főesperes urakat, hogy ezt az egyházmegyei közgyűléseken tárgyalva, erre vonatkozó véleményes javaslatukat a ker. közgyűlés elé terjesszék. Lesz alkalmunk tehát ezen javaslatok összesített eredményét meg tudnunk, de akár kedvező, akár nem kedvező lesz az eredmény, a magam véleményét jelezni óhajtom.

Én a gondolatot örömmel üdvözöltem. Aki figyelemmel kíséri azokat a reformokat, melyek a népnevelés terén újabb időben mind erősebben előrenyomulnak az a közel jövő iskoláját már úgy látja, mint a hová a gyermekek nemcsak a betűt és számokat megismerni és a tudás elemeit elsajátítani járnak, de a mely az életre, a munkára a gyermek fogékonysága szerint fogja uevelni a jövő nemzedéket. Az elv itt: a kézimunka-oktatás bevitele az iskolába.

Férfi tanítóink képesek lehetnek a fiugyermekek ily irányú oktatására, de leánygyermekeinkről eddig e tekintetben eddig gondoskodni nem tudunk. Vannak ugyan tanítónőink, de ezek ha a családi otthonból nem hozzák magukkal az erős protestáns érzületet, az állami tanítónőképző-intézetekben, ahol képeztetnek, azt meg nem kapják, vagy nagyon kis mértékben. Pedig hovatovább mind több és több iskolában helyezünk el tanítónőt, kivált a leányosztályok vezetésére, s lehet, a közel jövőben a kézimunka-oktatást kötelezően is be kell hoznunk az iskolába, ami mind amellett szól, hogy egy ily intézet felállításáról gondoskodjunk.

Ne ijedjünk meg már kezdetben az újabb áldozatoktól, hanem karoljuk fel az eszmét nagy fontosságához mérten. Lehet, hogy ha egy kész tervvel állunk majd szemben, nem is lesz az oly ijesztő. És azután sok lélekemelő példáját az áldozatkészségnek látjuk egyházunkban, ki tudja, ha kellőleg megismertetjük azt hiveinkkel, nem akadnak-e oly nemes lelkek, kik ily irányú adományaik által örök emléket emelnek maguknak, egyházunk jótevői sorában. Ne csüggedjünk, mielőtt a lehető megkísérletünk volna.

A ref. testvéregyház több ilyen intézettel rendelkezik. A dunántúli a pápai felsőbb leányiskolával kapcsolatosan tanítónőképzőjét most fejleszti. Információkat onnan könnyen szerezhetünk a további lépések megtételére. Van arra alkalmasnak látszó iskolánk is, mely az egyetemes egyháznak is mintegy középpontjába esik t. i. Aszódon. A ker. gyűléstől várom a bölcs irányítást.

Az élet azonban nemcsak arra hív, hogy a jövőt kellőleg megalapozni igyekezzünk, hanem a jelennek bölcs felhasználására is. A cura pastorális nagy feladata ez. A legjobb szabály itt mindenesetre a hivatásszeretet és ügybuzgóság. Azért e tekintetben csak azt indítványozom, hogy: tekintettel az egyházi élet fejlesztésére, hívja fel a ker. közgyűlés kerületünk összes lelkészeit, hogy egyházaikban a helyi viszonyoknak megfelelő egyházas jellegű egyesületet alkotni igyekezzenek, annak vezetéséről lehetőleg gondoskodjanak s ezirányú tevékenységük-

ről az egyházmegyei elnökségeik útján a jövő év július hó 1-ig a püspöki hivatalnak jelentést tegyenek a ker.gyűlés elé való terjesztés céljából.

A lelkészek ebbeli tevékenységük hathatós támogatására már e helyről is felkérem az egyházközségek t. felügyelőit, tanítóit és egyháztanácsait. Ezekben látom én főtisztelendő ker.gyűlés, a mi kötelességeinket a jelennel és jövővel szemben.

A bányakerület jeles püspökének évi jelentése, melyet csak részletekben közölhettünk, — több, mint visszapillantás a múltba. Lelke behatol a jövő nagy kérdéseibe. Határozottan körvonalazott munkaprogramot nyújt a jövőre nézve s éles szemmel rámutat azon pontokra, ahol a jövő küzdelmében az erődítményeket fel kell állítanunk, ha várunkat bevehetlenné akarjuk tenni. A theológiai tanrendszer módosítására vonatkozó elvei a kozóhajban gyökereznek, abból táplálkoznak s éppen azért nem lesznek elhangzó szó a pusztában. A másik kardinális igazság, melyet kifejt: népiskoláink megtartására és fejlesztésére irányul. Az államosítás gymölcseit már ismerjük a múltból. Granátalma helyett bizony sokszor vackort terem Főpásztoraink helyesen teszik, ha a mai helyzettel számolnak s az új segélyforrások csörgedezése mellett saját embereink, saját kertészeink ápolásában meghagyják az egyházak eddigi veteményes kertjeit, az iskolákat.

A *tanítónőképző-intézet* felállításának eszméje nálunk elég fiatal ugyan, de a korszellem zúgó szárnyain jön. A szíveket egy csapasra meghódítja. Vajha a kivitel is ily gyorsan menne végbe. Vajha az áldozat örömtüzei is mihamarább kigyulnának! Amit a cura pastoralis követelményeiről mond, abban is egy lélek vagyunk vele. A nép keresi a társadalmi vezért. Ha a lelkész nem veszi a zászlót kezébe, avatatlanok kezébe kerül, akik talán nem az evangélium szellemétől vezéreltetve fogják azt lobogtatni. Scholtz Gusztáv püspök nem csak óhajokat röpit világgá, de indítványokat tesz le a kerület asztalára, melynek testet adni a leendő közgyűlés várva-várt feladata.

Visszhang a „Suum cuique“ c. cikkre.

Mélyen üdvözlöm Gyalog kollégát, a kongruás testvérekhez intézett nyílt levelének bátor hangjáért! Helyesen választotta meg a „mottót“. csüggeteg hallgatásunk egyedüli oka bánó s egyre tarthatatlanabb anyagi helyzetünknek. Nincs a XX ik századnak egyetlen művelt, középosztályán működő társadalmi osztálya, mely a fentartó testületek részéről fizetés dolgában oly mostoha (és oly vegyes!) bánásmódban részesülne, mint a lelkészi kar. Igazán azt kell már magunknak is gon-

dolnunk: a felvilágosodás korában nincsen szükség a papokra! Az értelem csodás alkotásai feleslegessé teszik a hit áldásait, a különféle jótékony társadalmi intézmények az egyházat lassankint leszorítják a kulturális tevékenység mezejéről. Mert ha ezen felfejesünknek az ellenkezője igaz, ha vallásra mindaddig szüksége lesz a halandónak, míg a földön a nyomor, a szenvedés létezik, ha a tisztultabb erkölcsi élet egyedüli alapja a vallásos hit, akkor Sion lelkészei még a mai anyagi korbán is fontos missziót teljesítenek a várfalakon.

Létjogosultságuk elismerése mellett joggal követelhetjük anyagi helyzetünk javítását. Első sorban a lelkészi állomásokat fentartó gyülekezeteknél kellene kopogtatnunk: „Suum cuique! Adjatok meg mindenkinek a magáét!“ Hiába, szegény az eklészia, 70, 100, 150% os egyházi adóterhén az államnak kellett segíteni. Ma már valamivel könnyebben hordozza a napnak hévségét; mégis, melyik lelkész merészelne gyülekezete előtt ezen keréssel alkalmatlankodni: Adjatok több fizetést! Nem is lehet, nem is tanácsos a gyülekezeteket még jobban megterhelni. Az egyházak az elemi és középiskolák fentartása al az államnak nagy szolgálatot tesznek, méltan várhatják tehát ők is a kölcsönös támogatást. Állam és egyház egymásra vannak utalva; mindkét intézménynek vállaltatni kell a közös célt, az emberiség boldogulását munkálni!

A kölcsönös kötelezettség elvét törvénybe foglalja az 1848 evi XX. t.-e. Ez az adott viszonyok közt a mi egyedüli mentőhorgonyunk, ezt kell a tizenkettedik órában a mélyre bocsátanunk, hogy hánytvetett hajónkat a vízhullámok örvénybe ne sodorják. Gyalog kolléga a sajtó hatalmára apellál. Sajnos, mi protestánsok ezen a téren még a kezdet kezdeten vagyunk. Egyházi lapjaink harsónái csak kicsi körben hozzák mozgásba a levegőt, a magas kormány palotáinak falai között nem keltenek visszhangot. A napilapok meg nem tartják érdemesnek velünk foglalkozni. Ha addig várunk, még a protestáns sajtót megteremjük, meg a nagy világ a mi ügyes bajos dolgainkról hirt vesz, beszél, tárgyal — már későn lesz; a száraz ágon hallgató, csüggedt madarak ehen vesznek.

Igenis tömörülünk, a várakozás kínos állapotát cseréljük fel az erélyes cselekvés harcterével; fegyverkezünk, ne csupan az írott, hanem az élő, kiáltó szó fegyverével! Tömörülünk, mozogunk magunk, ne másokat küldjünk az ütközetbe! Az önzés megkérgesedett korszakában ne bizzad ügyedet azokra, akik nincsenek érdekelve. Mi magunk tudjuk legjobban, hol fáj, s ha a hitlenek kezöknek a sebhelyekre való tevésével hívökké változnak, ha meghallván a mi segélykiáltásunkat, szívükben irántunk könyörületességre indulnak, úgy nemcsak a csillapító szerrel, hanem gyökeres kurálással állítanak talpra bennünket.

A csatater helyes megválasztása már felsiker. Elszánt bátorság alkalmas fegyverzetben biztos győzelemre indul. Induljunk mindnyajan, ne csak a kongruás, hanem a nemkongruás testvérek is. Találkozunk Budapesten az egyetemes gyűlés idején. Az egyetemes evang. lelkészi egyesület lobogója alatt a velünk együtt érző „világi papság“ csatlakozásával járuljunk a miniszterelnök ur, a kultuszminiszter ur elé, tárjuk fel előttük az élő szónak a szívek és vesekig ható erejével most már teljesen tarthatatlan helyzetünket s lehetetlen, hogy a többszörösen tett ígéretek végre valahára a megvalósulás stádiumába ne jussanak.

Kovács István,
ujmalomsoki lelkész.

Jóleső érzéssel adtunk helyet e lelkes cikknek, különösen azért, mert nemcsak panaszkodik a tarthatatlan helyzet miatt, de a mi kedves eszménket is ajánlja megvalósítani, t. i. a lelkeszi egyesületben való tömörülést. Hiába panaszkodunk is mi egymásnak, bizony *tenni* kell már valamit. A tetterő úgy látszik a levegőben van, csak alkalmat kell neki adni, hogy az megnyilatkozzék. Igaz, hogy kevesen voltak olyanok a lelkesztestvérek közül, akik írásban adtak volna visszhangot azon meggyőződésüknek, hogy a lelkeszi egyesület megalakítását szükségesnek tartják, de viszont nem akadt egy is, aki — pedig erre is felkértem az illetőket — valamely akadályt, vagy aggályt felhozott volna ellene; amely tényből, továbbá a kerületi gyűléseken a lelkesztestvérekkel való személyes érintkezéséből azt vagyok bátor következtetni, hogy a lelkeszek többsége örömmel fogja venni a megalakulást. Azért e helyen kérem meg nyilvánosan az egyetemes lelkeszi értekezlet bátor lelkű és közszeretettel élő elnökét, n. t. Veres József főesperes urat, hogy az ezidei egyetemes lelkeszi értekezletre az ország összes evangélikus lelkeszeit hívja meg azzal a kérelemmel, hogy amennyiben mindnyájan nem jöhetnek, esperességenként küldjenek ki egy pár lelkesztestvéret s vegye fel a tárgysorozatba s terjeszse elő azt a kérdést, hogy *kiván-e az evang. lelkeszi kar egyesületbe tömörülni?* S ha a válasz igenlő lesz, küldessék ki egy bizottság, amely a további szükséges lépéseket sürgősen megtenni leune hivatva. A meghíváshoz csatolandó lenne azon kérés is, hogy az eljönni szándékozók az elnök urnál írásban jelentkezzene. — Addig is, míg valami tette kerül a sor, egymást buzdítani, lelkesíteni s a nagyhorderejű, egyházunkat s annak lelkeszi karát érintő kérdéseket napirenden tartani meg ne szünjenek. *S. erk.*

Iskoláink értesítői.

Írta: dr. Szelényi Ödön.

I.

Midőn a kiadott iskolai értesítők alapján beszámolni készülünk az elmúlt iskolai év kimagasló eseményeiről, előrebocsátjuk, hogy az idén néhány általános összefoglaló megjegyzés után egyenként, betűrendben fogjuk az egyes intézeteket bemutatni a jelelensebb mozzanatok kiemelésével. Ily módon, a mellett, hogy az egyes iskolák individuális jellege jobban előtérbe lép, szembeötlőbb az is, hogy mely gyülekezetek mintegy csomópontjai az ev. iskolaügyünknek.

Szívesen megállapítjuk mindenekelőtt azt a tény, hogy tanárságunk és tanítóságunk tudományos és társadalmi műveltség tekintetében — a mostohább megélhetési viszonyok mellett is — nemcsak hazánk állami tanerőivel, hanem a művelt nyugatéival is kiállja a versenyt és mind feltétlen elismerést érdemelnek annál a fontos hivatásnál fogva, melyet a nagy társadalom magasabb szellemi osztályra emelése és erkölcsi nemesítése körül teljesítenek. De nem hallgathatjuk el azt a megfigyelésünket sem, hogy általában véve nem látjuk eléggé kidomborodni a vallási és felekezeti jellegét a magukat ág. h. evangélikusoknak nevező intézeteknél. Semmiképp sem tartozunk a türelmetlen felekezetiességek és szószólói közé, mert intézetünk szerint a felekezeti ellentétek szitása sohasem lehet egy magát evangélikusnak tekintő intézet hivatása. De igenis megkívánhatjuk

azoktól az iskoláktól, melyek a protestantizmusnak nevezett vallásos világnézet szolgálatában állanak, hogy ne tekintsék kötelességüket teljesítettnek, ha az ifjúságot a vallási gyakorlatokra kötelezik, neki külön ifjúsági istentiszteleteket tartanak, az Úrasztalához vezetnek, továbbá a reformáció évfordulójáról, esetleg egyházunk nagyjairól megemléke nek, mindezek végzését természetesen lehetőleg a vallásánarra hárítva — hanem igenis megkívánhatjuk, járuljanak hozzá az összes tanárok ahhoz a munkához, amely ma szinte kizárólag a vallás-tanár vallásra nehezedik: az ev. vallásos értekezlet mélyítéséhez, mert ezt a feladatot felekezeti intézet nem háríthatja el magától. Ha úgy áll a dolog, hogy a vallás-tanítás (melyet gyakran csak elmechanizálnak), elkülönül minden egyéb tanítástól, hogy a vallási és a világi tanítás 2 külön világba vezeti a növendékeket, melyek között nincsen kapcsolat, a túlsúly pedig a világi tárgyakban van. Az eredmény, hogy a vallási tanítást a tanulók nagy többsége nem veszi komolyan. Innen az a sokszor ijesztő vallási érzéketlenség, mely a felekezeti középiskolából kilépő ifjúságot jellemzi — a legkitünőbb vallás-tanárnak a fáradozása ilyképp kárba vesz. E t a jelenséget a felekezeti középiskolák, mert első sorban ezekről van szó, nem nézhetik közönyvel. A különböző szakbeli tanároknak egyesülniök kell annak a fontos kérdésnek a tisztázására, mi módon lehet a világi és vallási tárgyak között szerves kapcsolatot teremteni, illetve a világi tantárgyakat úgy kezelni, hogy azok is a vallás-erkölcsi nevelést szolgálják. Tudjuk, hogy ennek főoka az áldatlan szakrendszer, melyet egy specifikus felekezeti tanárképzővel sem lehetne teljesen ellensúlyozni, az sem igen lehető, hogy tanárjelöltjeinktől a 4 egyetemi és 1 gyakorlati éven kívül még egy évi teológiai tanfolyam hallgatását kívánjuk. Így tehát addig is míg kedvezőbb helyzetbe jutunk, be kell érünk az elérhetővel, meg kell kívánnunk t. n. erőinktől, hogy saját szakjuk mellett vallási és egyházi kérdésekkel is foglalkozzanak, ezeket lehetőleg tanári értekezleteken is megvitassák. Ezenkívül érdeklődésük felebrésztése céljából celszerű volna a nyári szünidőben *tanfolyamokat rendezni*, és ezeken a vallástudomány különböző ágainak a haladását bemutatni, az egyházi és világi tanítás áthidalásának a metodikáját megbeszélni stb. Bizonyára akadnának minden évben és mindenütt tanulni vágyó pedagógusok, akik aztán a tanfolyamokon hallottokról beszámolnának testületüknek, aminek minden bizonnyal meg volna a maga üdvös utóhatása, legalább a teol. tudományról táplált sok félreértés és balvélemény elosztása dolgában. Úgy hiszem, hogy az egyházegyetem, az egyes kerületek és intézetek fentartó hatóságai szívesen meghoznának minden áldozatot a cél érdekében, de az egyeseknek sem szabadna némi áldozattól visszariadni akkor, mikor a keresztény világnézet győzelmének előbbre viteléről van szó, — feltéve, hogy ennek alapján állanak. Örömmel regisztráljuk, hogy az új vallás-tanítási tanterv sok oly jót tartalmaz, de mindent, mint ismételtlen hangsúlyozom, nem várhatunk a vallás-tanítástól, kívánatos tehát a jelzett problémákat nemcsak gyűléseken, de az iskolai értesítőkben is tárgyalni, hogy szélesebb körök is szerezzenek róla tudomást. (Az idej értesítőkben egyetlen ily irányú cikket nem találunk.) Sajátságos jelenség, hogy az azon egyház szolgálatában álló iskolák egymásról is alig vesznek tudomást és így pl. meg sem küldik egymásnak a köteles értesítőt, mintha az iskolák különböző foka akadályt képezne. Ezt is orvosolni kell. Végtelen örömmel tölt el, hogy a rövid életű, de mindjobban erősödő Orsz.

ev. Tanáregyesület fényes sikerrel fáradozik az ág. h. ev. tanerők szolidaritásának a létrehozásán, aminek üd-
vös eredménye nem is fog elmaradni.

Egy másik szempont, melyet az iskolai értesítők képesán felvetni bátorkodunk, az államosítás kérdése. Bizonyára mindegyikünk azt vallja, hogy minden ev. intézetet meg kell tartani evangélikusnak, a meddig csak lehet. De viszont elvül kellene kitűznünk azt is, hogy inkább kevesebb, de erős és virágzó iskolánk legyen, mint sok, de tengődő. E szempontból kell úgy hisszük, minden fentartó testületnek számot vetni a maga anyagi helyzetével és ha a körülmények súlyosbodásával valamely iskoláját fel kell áldoznia, áldozza fel azt, mely a prot. világnézet szempontjából kevésbé fontos. Természetes, hogy a nagy múltú intézetek fentartása még nagyobb anyagi áldozatok árán is kívánatos. De viszont nagyon is meggondolandó, vajon létesítendő-e új intézetek, mikor a legszükségesebb anyagi eszközök is hiányzanak és a legnagyobb erőfeszítés mellett sem vagyunk képesek lépést tartani a megfelelő jellegű államiintézményekkel. Sajnos, nem egy intézetünk van, amely a tantestület legnagyobb erőfeszítése ellenére sem képes a virágzás fokára emelkedni — a legszükségesebb anyagi eszközök hiányzanak.

Az értesítők adataiból egyesek mellett azt az örvendetes tanulságot is vonhatjuk, hogy tanárainknak a vidéki társadalom irányításában folyton emelkedő szerepük van. Különböző ismeretterjesztő előadásokon nagy tömegek hallgatják őket és számos egyesület őket tekint vezetőinek. Csak az az egy kívánatos, hogy a társadalmi szereplés se fadjuljon el az iskolai munkásság rovására. — Ez általános áttekintés után áttérünk az egyes intézeti értesítők ismertetésére

B E L É L E T .

† Maróthy Emil.

Lapunk múlt számában már hírt adtunk, hogy Maróthy Emil, a nógrádi esperesség 7 éven át volt főjegyzője, vanyarci lelkész él tének 62-ik évében múlt hó 28-án elhunyt. Az alábbiakban néhány közelebbi a-
dattal áldozunk emlékének.

Maróthyban egy minden ízében nemes ember, egy a szó legszorosabb értelmében vett ideális pap szült korai sirba. Egyike volt azoknak a — sajnos — ritkaság számba menő keveseknek, a kik ismerve saját egyéniségük értékét, sohasem kínálgatják tehetségeiket, lelkiismeretes munkabírásukat a köznek, hanem szerényen félrevonulnak és teljes lelki nyugalommal várják azt az időt, a melyben a körülmények szelesebb munkamezőre állítják s nagy tehetségeiknek megfelelő feladatok megoldására készítik őket. S ha ez az idő sokáig késik, vagy egyáltalában el sem jő, akkor sem keseregnek, mert nem tartják sem önmagukra nézve, sem a közérdekre nézve veszteségnek, ha a közügy munkálásánál tehetségeiket nem érvényesíthetik s annak intézésénél, vagy vezetésénél egyszerűen kimaradnak.

Maróthy Emil ebben a tekintetben valóságos típus, élő fogalom volt. Szerény volt az önmegtartózkodásig. Ha egyszer valaki a szerénységet akarná szoborban, vagy képben megörökíteni, alig találhatna jellegzetesebb modellt nála. Ezzel lehet megmagyarázni, hogy nagyon sokáig csak családja, egyháza s barátainak nem kis köre

ismerte, a magasabb egyházi fórumok alig tudtak róla valamit. Alig egy évtizede, hogy a nógrádi egyházmegye felfedezte. De akkor is szinte formálisan kényszeríteni kellett, hogy az egyházmegye szolgálatába lépjen s előbb az aljegyzőséget, majd később a főjegyzőséget elvállalja.

Mikor aztán bent volt az egyházmegye vezetőinek sorában s érezte, hogy több szem néz feléje, mint addig, sűrűn hallatta szavát az egyes felmerült ügyekben a gyűléseken és a sajtóban egyaránt. S a kik addig nem ismerték a közgyűlési tárgyalások alatt hallgatag embert, azok bámulva szemlélték nagy tudását, tág látókörét, élvezettel hallgattak higgadt, tárgyilagos — sohasem személyeskedő — fejtegetéseit, szellemes, szimpotikázó előadását, kiapadhatatlan humorát. Szava rendszerint döntő volt, mert mindig a legtisztább igazságot igyekezett megtalálni minden mesterkéltéget kerülve egyszerű, keresetlen formában. És a mikor olykor-olykor egyik-másik kérdésben, melybe talán némi személyes érdek is vegyült ez ellen is küzdve szembe került valakivel s nem tudta világos érveivel és mindenkor az igazság szolgálatában álló önzetlenségével meggyőzni, legyőzte szívének nagy szeretetével. Mert szerénységénél, az igazsághoz való hűséges ragaszkodásánál csak szívének szeretete volt nagyobb.

Szerette az embereket minden hibájukkal és gyarlóságukkal. Ékes bizonyosságot tehetnek erről az ő nagyszámú barátai, a kiknek gyakran volt alkalmuk tapasztalni, hogy a midőn a közvélemény megrótt, vagy talán egyhangulag elítélt valakit, ő, a mig csak lehetett mindig keresett és talált valami enyhítő körülményt, a mely az illetőt mentette. Ha őt magát érte valami bánat, annak okát nem az emberek rosszakaratában — mert, a mi ő benne nem volt meg, azt másokban sem tetelezte fel — hanem mindig a körülmények sajátságos alakulásában s megbántóinak cselekedeteit irányító kényszerítő erejében kereste. A kit pedig már ő sem tudott menteni, azt őszintén sajnálta s megbocsájtott neki.

De ékes bizonyosság szerető szivéről a vanyarci egyház is. Hűséges szolgája volt égi Mesterének, a ki azt mondta: „A jó pásztor éle ét adja az ő juhaiért.“ A mai viszonyok nem kívánták azt, a mit ő bizonynyal minden gondolkodás nélkül megtett volna, hogy t. i. életét adja juhaiért, de a mit kívántak, azt megtette, odaadta életét az ő juhainak. Rajongott népeért. Az ő szemében nem volt jobb egyház, jobb, derekabb nép a vanyarczinál. Ha egyik-másik hívében csalódott, elszomorodott, de azért tovább szerette, lelkesedéssel nevelte, tanította, vezette népét az Isten országa felé. Nem csoda, hogy gyülekezete elhagyatott árvának érzi magát nélküle, hogy őszinte részvételt néztek hosszú szenvedésének kínjai között s mély fájdalommal kísérték ki utolsó útjára.

A rideg közönynek kérge lepattant a szivekről, a szemekben a bánatnak forró könnyei ragyogtak a végbucsunál. Mindenkinél. Különösen azonban azoknál, kiknek vesztesége pótolhatatlan: az ő családjánál. Természetes, hogy az, a ki mindenkit szeretett, szerette családját is. Hiszen az önzetlen, tiszta szeretet, nem földi vagyon, melyet ha sok felé osztanak, elfogy s utoljára magának a tulajdonosnak marad belőle a legkevesebb. Ellenkezőleg a szeretet, minél többfelé osztják, annál jobban nő s annál jobban melegíti azokat, kik közelében vannak a szívnek, melyből árad. A legideálisabb szeretet honolt családjában. Az fűzte össze hitvesével, gyermekeivel, az tette derüssé, ha az Úr megpróbáltatásokat mért rá s az tette egyszerű parochi-

ájának roskadozó falait vonzókká annyira, hogy mindig és mindenünnen csak haza vágyott, mert csak ott érezte magát megelégedettnek és boldognak.

Most már igazán otthon van. Az ő szeretett nagyapja hívei között. — De mégis távol tőlük, távol családjától, távol barátaitól, tisztelőitől, 10 hónapig tartó kínos szenvedése után bekövetkezett gyászos halála keserű érzelmeket vált ki a szívekből, de megnyugtató az a tudat, hogy az ő nagy szeretetét, melylyel nemcsak az embereket ölelte körül, ha em a mindeneket kifürkészhetetlen bölcseséggel intéző Isten is, kiben rendületlenül hitt mindig, — a kegyetlen halál nem törte meg. A meggyötört szív elpihent, de a benne lángolt szeretet él. Ekesszóló ajkai elnémultak ugyan, de az a szeretet tovább fog beszélni, vigasztalni vezetni ama boldogabb hajlek felé

Temetése augusztus hó 30-án d. u. 2 órakor ment végbe arról a helyről, a hol 36 esztendőn át hirdette ihletett ajakkal hittel hitet keltve Istennek ígéjét. Ravatala felett Kiss István alesperes mondott gyönyörű beszédet magyar nyelven, melyben az Úrnak sujtoló kezét szintén érző ember fájalmával, a hü barátot sirató barát keserű panaszával s az Isten végzéseinek bölcsességét hirdető lelkésznek bizó hitével ecsetelte a sirba hanyatlott családfő, lelkész, egyházi tisztviselő életét. Egyházközségétől Mihalovics Samu béri lelkész bucszattatta el tót nyelven. A nyájától ismert, a nyáját névszerint ismerő pásztor utolsó bucsuja a szívebe marokolt ihletett ajkairól. Remek beszédje nyomán fel-feltört a zokogás, ő maga is alig bírva visszafojtani fájó könnyeit, midőn az elárvult gyülekezet kicsinyeinek, nagyjainak tolmácsolta az elhunyt utolsó szavait, atyai alázatát. — Mindkét beszéd méltó volt az elhunytéhoz s elmondóihoz. A liturgiát Meskó Károly galagutai lelkész végezte.

Legyen az elköltözöttnek álma csendes, emléke áldott!

Királyi kitüntetés. A királyi kegy sugarát egyházunk egyik legjelesebb és legrokonszenvesebb fiára vetette. Raab Károly körmöcbányai lelkész, barsi főesperes és a Ferenc József-rend lovagjának újabbán Őfelsége a királyi tanácsosi címet adományozta. Raab Károly nemcsak a dunáninneni kerületben, melynek kerületi gyámintézeti vezetésében régóta hervadhatatlan érdemei vannak, de az egész egyetemes egyházi közéletben számottevő tenyező. E kitüntetés is szolgáljon az elismeres jutalmául.

A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület rozsnói árvaházának XXVII. évi jelentése mindenre kiterjedő gondoskodással állítja össze egy lefolyt év áldásos és küzdelmes munkásságát. Az árvaház kiadása 17080 K 75 f volt. Egy-egy árva ápolása és neveltetése 355 K 85 f volt. Az árvaház növendékeinek száma 48 volt, mely szám az árvaház anyagi erejét annyira kiemelte, hogy a pénztár eddigi fedezetlen hiánya 4691 K. Az az áldozatkészség, mely a rozsnói hitsorsosok, a gömői esperesség és egyházak mindig lelkes tagjai, s e mellett a tiszakerület számos egyháza évről-évre gyakorol, korántsem bizonyult elégségesnek, nemcsak a fejlődés követelte szükségletek kielégítésére, de még a stagnáció állapotában való fentartásra sem. A jelentés egy segélykiáltó szó az élet tengerén. Akinek nagyon fűle a hallásra, hallja!

Hymenhir. Stromp Margitkát eljegyezte Szilárd Miklós gyón dabasi ág. hitv. ev. lelkész. Pozsony, 1911. szeptember hó.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület közgyűlése Kassán nem szept. 19—21, hanem elhalasztás folytán szept. 26—28 napján tartatik meg Kassán. A részletes program a tagoknak 15-ike után megküldetik a püspöki jelentéssel együtt. A kedvezményes vasuti igazolványok a püspöki titkári hivatalnál kaphatók szintén szeptember 15-ikétől.

Pályázatok és hirdetések.

Helyreigazítás.

Hivatkozással a f. é. augusztus hó 24-én kelt, alulírt egyházi elnökség által az „Evangélikus Órálló”-ban közöltetett, a „Klein János Samu és neje ösztöndíj alapítvány” pályázatra, közöltetik, hogy arra — hirdett feltételek mellett — tanárjelöltek is pályázhatnak. Igló, 1911. szept. hó 6 án.

Dr. Walsér Gyula
lelkész.

Münnich Kálmán
m. kir. udvari tanácsos
egyh. és isk. felügyelő.

Segédet keresek. A német nyelvben való jártasság megkívánatik. A díjazás 1800 korona előleges havi részletekben. Az állás mielőbb elfoglalandó. Selmezbányán 1911. szept. 6.

Händel Vilmos, főesperes.

Pályázat.

A felsőszaltnai ev. egyházközségnek (Trencsén m.) megüresedett lelkészi állására újból pályázatot hirdet. Az állás kongruás.

Az istentisztelet nyelve: tót. —

A kellően felszerelt kérvények szeptember 15-ig, az elulírt espereshez küldendők.

Dr. Stur Károly
esper. felügyelő.

Krizsan Zsigmond
főesperes.

2—2.

A losonci ev. egyház segédlelkész — vallás tanárt keres. Évi fizetése 1600 korona rendes és 400 korona lakás pénz. Bővebbet alulírott lelkésznél.

Losonc. 1911 aug. 29-én.

2—2.

Wolf József lelkész.

A Luther Társaság könyvkereskedésének bizományában megjelent:

Az ág. hitv. ev. egyház

80 énekdallama

(függelekben 17 külön dallammal)

Iskolák és családok használatára összeállította és kiadta Kapy Gyula, ára 50 fill. Az ev. egyházegyetem által 1909-ben engedélyezett tankönyv. Hetvényi Lajos. A keresztény egyház története kor- és életrajzokban, képekkel. Engedélyezett tankönyv. Ára 1 korona.

Bevezetés céljából szívesen küld tiszteletpéldányt a Luther Társaság könyvkereskedése Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 51/a.

Legközelebb megjelenik:

Protestáns papok és hitoktatók zsebnaptára az 1912. évre. Szerkeszti Vértesi Zoltán. Ára köve 1 K 20 fill.

Luther naptár az 1912. évre. Szerkeszti Hetvényi Lajos és Scholtz Ödön. Ára 60 fillér.

Megrendelésekre előjegyzéseket már most elfogad: a Luther Társaság könyvkereskedése Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 51/a.

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, Gyár-
város.

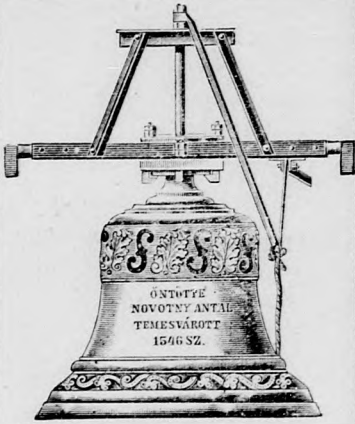
Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áflyukasz- foff harangjait,

melyek felső részükön a hagedűéhez hasonló 8 ala u nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak — Az 1896. orsz kiállításán mille iumi nagy éremmel kitüntetve. 19—59.

Orgonaépítési műintézet

Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir udvari orgonagyára

Budapest VII, Garay-utca 48

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A párisi, bécsi, stb.

kiállításokon kitüntetve. —

Kedvező fizetési feltételek

mellett kiváló tiszta légnyo-

másu csőrendszerű (pneuma-

tikai) tartós, nemeshangu

orgonákat szállit. 38 év óta

1600 orgonát — köztük a

király orgonáját amely mű 80

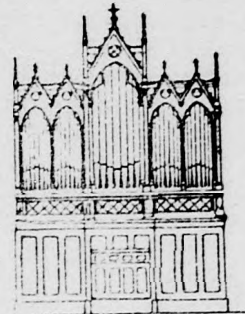
változatu és villanyerőre van

berendezve — szállított. —

Mindegyik orgonajavításo-

kat és hangolásokat lelkiis-

meretes pontossággal teljesit

☞ Tervezeteket és mintarajzokat ☞
☞ kívánatra díjmentesen küld. ☞

ponfos és
legjobb ☞ **ÓRÁK** 5 évi jófál-
lás melleff!

Egyházi szentfedények,

úrvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák

☞ ☞ és medencék, borkancsók. ☞ ☞

Arany és ezüst ékszerek,

evő-eszközök, china-ezüst dísz tárgyak

☞ RÉSZLETFIZETÉSRE IS. ☞

Ponfos
kiszol-
gálás!

Jufá-
nyos
árak!

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körut 29.

javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. ☞ Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

100—71.